

David Diop

Waar de hemel rust

Roman

Vertaald uit het Frans
door Martine Woudt

Cossee
Amsterdam

Ter herinnering aan Madiagne Diop. Pa'.

Voor Valérie, bloem der inspiratie, stralend.

Zoveel halteplaatsen zijn verdwenen, zoveel bronnen zijn verdroogd. Zoveel schatten van de drie Rijken zijn begraven in de woelige zandoceaan van de Sahara.

– Léopold Sédar Senghor

Wat je ook doet, je reconstrueert het monument altijd op je eigen manier. Maar het is al heel wat als je alleen de oorspronkelijke stenen gebruikt.

– Marguerite Yourcenar

West-Afrika was vroeger een woestijn met bossen vol wilde dieren. Die streek raakte bevolkt door invasies uit Egypte, vanwaar bevolkingsgroepen vluchtten die gebukt gingen onder het eindeloze werk waartoe ze door de vorsten van dat land gedwongen werden.

– Yoro Diaw

I

Bilal Seck was vrijwel naakt. Zijn rituele gewaad, tweedelig van witte stof, was inmiddels besmeurd geraakt met aarde, bekleet met bloed en bezaaid met gaatjes van vonken, opgelopen in de buurt van tijdelijke vuren. Zijn enige bagage was zijn geheugen. Moedeloos, de ogen neergeslagen en met zijn rug tegen een gescheurde muur van het lazaret van Jeddah geleund, zat hij in zichzelf te praten als een man die zijn verstand had verloren. De zinnen die over zijn lippen rolden, droog geworden door zijn eigen adem, waren kort en monotoon, bijna gezongen: 'Ik ben de ziener, de uitverkorene. Ik ben de alwetende verteller, de levende schakel tussen het verleden en het heden, de kopiist van gisteren en vandaag. De woorden van de grote voorouder zijn mijn bescherming, de talisman van mijn voortbestaan zolang ik ze niet op mijn beurt heb overgedragen. Ik ben de ziener, de uitverkorene, de kopiist van de lotsbeschikkingen.

Ik, Bilal Seck, behoor niet tot de adel van mijn land, maar ik heb wel eergevoel, meer dan de man die beweert van zuiver bloed te zijn en wiens slaafgemaakte lofzanger ik ben, zijn griot. Hij werd niet overstelpt door schaamte om mij zonder wroeging ver van huis achter te laten, toen we samen over Heilige Grond reisden. Toch dacht ik altijd dat we echte vrienden waren, met evenveel achting voor elkaar, onafscheidelijk sinds onze jeugd. Ik ben een koninklijke griot, al sinds mensenheugenis verbonden met zijn familie. De stambomen van de koningen en koninginnen van Waalo, met wie ik zijn familienaam in

verband kan brengen, ken ik uit mijn hoofd, en zelfs die van Cayor, Sine en Jolof, in Senegal onlosmakelijk met elkaar verweven. Aan mijn kennis ontleen de koningen hun macht. En desondanks, of misschien vanwege de vrees die de goddelijke kracht van mijn boodschap opwekt, hebben de koningen en de edelen bepaald dat mijn bloed en dat van mijn voorouders en nageslacht onzuiver is.

Mocht ik ooit weer in mijn geboortedorp Maka, dicht bij Saint-Louis in Senegal, terugkomen en er sterven, dan zal ik daar niet begraven mogen worden. Ik mag alleen aan een touw worden opgehangen, in de holte van een baobab. Daar zal mijn stoffelijk overschot ver van de grond uitdrogen, opdat de aarde van de velden en het water van de krekken niet vervuild raken door de ontbinding ervan, waarvan gezegd wordt dat die sneller gaat dan bij andere lijken.

Ik, Bilal Seck, weet wat de belangrijkste reden is van dat geloof in de onzuiverheid van mijn bloed. Vergeten door juist degenen die erop toezien dat het strikt en scherp in acht wordt genomen, zowel bij de edelen als bij de griotten. Ik ken de aanleiding van de degradatie van mijn kaste, de oorspronkelijke fout van mijn voorvader. In de extreme nood waarin ik nu door toedoen van mijn meester Yerim Thiaw verkeer, is alles wat ik me van de oorsprong herinner mijn enige troost. Het is mijn enige reden om te leven en misschien ook om me te wreken.

De geschiedenis van de onwaardigheid van mijn kaste is tot mij gekomen aan het einde van een keten van woorden die door eenenzeventig eerbiedwaardige schakels zijn doorverteld. Ik ben de tweeënzeventigste en voordat ik sterf moet ik de volgende bewaarder van het verhaal over de eeuwenoude oorzaken van onze vogelvrijverklaring vinden.

De boodschap van de eerste overdrager heeft de eeuwen doorstaan, niet identiek naar de letter, want zijn taal is immers

al lang verdwenen, maar wel naar de geest. Elke generatie heeft zich die geschiedenis van onze oorsprong eigen gemaakt door er de eigen angsten, wanhoop en hoop aan toe te voegen. Achter de woorden van nu smeulen die van het oude volk, die van lieverlee weer tevoorschijn komen, omgeven door een vertrouwde vreemdheid, verhelderd door het wonder van een eeuwenoud begrip. Deze geschiedenis is uit eenenzeventig monden opgeweld, naast zoveel gewone woorden uit het dagelijks leven, zoveel zinnen van korte duur. De boodschap over de oorsprong is bewaard als zuiver water dat uit een put in de woestijn is gehaald en waarvan alleen ingewijden mogen proeven. Zij hebben haar zorgvuldig bewaard, als de mooiste schat, terwijl ze door de macht van de tijd een sociale degradatie rechtvaardigt die ik tegenwoordig onzin vind. Als deze boodschap, die ons bloed het verschrikkelijke en onrechtvaardige stempel van onzuiverheid geeft, verspreid wordt, verschaft ze de edelen een reden te meer om op ons neer te kijken. Maar het is essentieel dat we haar voor de vergetelheid behoeden, want als we niet weten waar we vandaan komen zullen we geen kritische onderdrukten meer zijn, in staat om ons ooit vrij te maken.

Het is niet goed en niet nuttig om het verleden te verdraaien. Als ik een woord verander van de geschiedenis die aan mij is overgeleverd, wat doe ik dan anders dan bezwijken voor de illusie dat het profijtelijk is om haar mooier te maken? Waarom zou ik valse hoop wekken en de toekomstige generaties op een dwaalspoor brengen, die zich dan zullen uitputten met het doen herleven van denkbeeldige tijden? De harde waarheid is noodzakelijker voor de mensheid dan de gekunsteldheden van de leugen. En ik vind er een paradoxale troost in om me het lied van de oorsprong te herinneren, ook al vernedert het me. Het leert me dat een heleboel mannen en vrouwen uit vroeger tijden de ellendige omstandigheden waaronder ik nu gebukt ga

vóór mij hebben doorstaan. Zo ben ik niet meer alleen op de wereld.

Ik ben de uitverkorene, de kopiist van de lotsbeschikkingen, de alwetende verteller. Ik ben de enige die in staat is de achtergrond te ontrafelen die heel diep in de oude zielen verstopt zit. De eerste overdrager van het lied van de oorsprong heeft gezegd, en ik herhaal het zoals ik het heb gehoord en geleerd: *Antef de boogschutter is ontdaan. Het vonnis dat Esitoet-Petoebastis heeft geveld is dubbelzinnig. De uitvoering ervan is niet duidelijk. De uit Abydos gekomen menigte kijkt gespannen naar Antef, die niet weet waar hij de grens moet leggen tussen de heiligschenners en hun bewakers tot het Dodenrijk.'*

En toen was de boogschutter aan de beurt. De levende god had gesproken via de stem van Esitoet-Petoebastis, de hogepriester van Ptah in Memfis. Gehoorzamen of sterven zonder graf, het lichaam verbrand, ongeschikt om te herrijzen. Geen van zijn pijlen had ooit met zo'n noodlottig gewicht op Antef gerust. Op de dagen van strijd hadden zijn puntige rietstengels het leven van onbekenden verkort. Hij kon maar net zien hoe ze aan de horizon dekking zochten onder hun schild van donker leer of brons, met op hun helm een toef veren, metalen punten of hoorns. Ze betekenden niets voor hem. Wanneer generaal Ptahhotep het bevel gaf waren ze met honderd boogschutters om op zijn toegewijde teken een regen van verre dood af te schieten. Hij hoorde maar net de kreten van de gewonden onder hun verenigde pijlen, hij zag maar net dat ze neergemaaid werden, als armenvol groene tarwe door de razernij van een storm over de Nijl. Hij, Antef, wist niet of zijn pijl het pantser had doorboord van een oude soldaat vol littekens, iemand die als door een wonder talloze oorlogen had overleefd, of dat hij een beginnende strijder had gedood, verbaasd zo snel te sterven, bij aanvang van zijn eerste strijd. Vijanden van de Twee Landen, Aziaten of Nubiërs, Hyksos of woestijnbewoners, Grieken of Kanaänieten... Antef zou nooit weten hoeveel van hen door zijn pijlen waren gedood. Maar daar, ten westen van de Nijl, aan het begin van de immense vlakte die zich voor Abydos uitstreckte, afgesloten aan de horizon door rode zandwolken